

Vzdělávání evangelických bohoslovců za Protektorátu

Lydie Roskovcová, Vladimír Roskovec¹

Education of the protestant ministers during the Protectorate. The Hus Faculty, where the candidates of ministry in the Evangelical Church of Czech Brethren (ECCB) were trained, was closed on November 17, 1939, together with all Czech universities. This situation led the Synodal Council of the ECCB to seek alternative ways of providing education for its clergy. The first attempt was a full-time course in 1940, but it emerged that its participants were not able to meet the demands. Therefore, a correspondence course was organized in the following years: the participants were regularly provided with study materials and essay topics were assigned to them, and just on certain dates they were invited to come for lectures and oral exams. Many participants of those courses were employed by the church as “provisional deacons” in the ECCB congregations. Based on the documents from the archive of the Synodal Council, the present article surveys the contents of the courses as well as their teachers and participants. The dozens of participants in the years 1940–1945 included both former students of the closed Hus Faculty and new candidates. After reopening of the Hus Faculty in May 1945, the course participants could quickly complete their studies, many of them going to continue them at universities abroad.

Keywords: church history; history of the church during the World War II; theological education; Hus Czechoslovak Protestant Theological Faculty in Prague; Evangelical Church of Czech Brethren; Synodal Council; correspondence course; provisional deacon

Jedním z prvních vážných postihů české a moravské společnosti v pseudostátním útvaru „Protektorát Čechy a Morava“ bylo uzavření českých vysokých škol 17. listopadu 1939, provázané přepadením vysokoškolských kolejí, popravou devíti funkcionářů studentských svazů a odvlечením více než 1200 studentů do koncentračního tábora Sachsenhausen.² Podle vyhlášky říšského protektora měly být vysoké školy uzavřeny na dobu tří roků, zůstaly však uzavřeny až do konce války.

¹ Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i., Praha 7, Jankovcova 933/63.

² 17. listopad. *Almanach odboje československého studentstva v letech 1939–1945*, Praha: Ústřední svaz československého studentstva, 1945. František Kropáč – Vlastimil Louda, *Persekuce českého studentstva za okupace*, Praha: Ministerstvo vnitra, 1945.

Uzavření se samozřejmě týkalo i tehdejší Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké v Praze (dále jen „Husova fakulta“), která krátce předtím oslavila 20. výročí svého založení. Někteří učitelé fakulty byli po jejím uzavření penzionováni, jiní vstoupili do služby faráře na sboru.

Synodní rada Českobratrské církve evangelické (ČCE), jejíž faráře fakulta vzdělávala, začala ihned hledat způsoby, jak za těchto obtížných podmínek zajistit vzdělávání nových kazatelů a dalších církevních pracovníků. Nebylo povoleno obnovit krátce předtím uzavřenou Misijní školu v Olomouci, kde se vzdělávali diakoni, určení k misijní práci a k výpomoci na sborech. K přijetí do Misijní školy ostatně nebyla požadována maturita na gymnáziu, takže pro přípravu farářů bylo potřeba hledat jinou formu vzdělávání. Závažným problémem byla také pracovní povinnost osob starších 18 let, což se týkalo jak studentů právě uzavřených univerzit, tak čerstvých maturantů na gymnáziích.

Hledání vhodného a pro protektorátní vládu přijatelného řešení bylo tedy pro synodní radu pod vedením synodního seniora ThDr. Josefa Křenka důležitým úkolem. Ukázalo se, že to byl úkol nejednoduchý a trval po celou válečnou dobu až do jejího skončení v květnu 1945. Bylo o něm však zveřejněno málo informací a po válce celá záležitost pomalu upadala v zapomnění.

„Válečné studium“ bohoslovců stručně popsal při dvou příležitostech (a na základě osobní zkušenosti) Rudolf Říčan.³ Je zmíněno i v Ročence Husovy fakulty za léta 1938–1946.⁴ Jiné údaje jsme v literatuře nenašli.⁵ Jsme přesvědčeni, že statečné úsilí církevních pracovníků, učitelů, farářů i samotných účastníků kurzů, které mělo do značné míry ilegální charakter, si zaslouží podrobnější připomenutí. V ústředním archivu ČCE existuje k tomuto tématu poměrně bohatá dokumentace.⁶ Na základě jejího prostudování uvádíme v následujícím textu informace o organizaci kurzů, jejich obsahu, učitelích a účastnících. Pro objasnění některých sou-

3 Rudolf Říčan, Ke čtyřicátému výročí naší fakulty, *Theologická příloha Křesťanské revue* 1, příloha k č. 2 (1960), 8. Týž, *Padesát let Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*, Praha: Komenského fakulta, 1969, 46–48.

4 František Bednář – František Kovář – František M. Hník, *Ročenka Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké v Praze za léta 1938–1946*, Praha: Husova fakulta, 1947, 4–5.

5 Studiu bohoslovců Církve československé v tomto období je věnována studie: Jaroslav Hrdlička, *Výchova a výuka bohoslovců ČČS(H)/CČM za Česko-Slovenské republiky (1938–1939) a Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945)*, *Theologická revue* 91/2 (2020), 161–176.

6 ÚA ČCE, fond „Theologické studium“.

vislostí též stručně připomeneme situaci na Husově fakultě před jejím uzavřením a po obnovení její činnosti.

1. Husova fakulta před uzavřením v roce 1939 a po něm

Na Husově fakultě působilo ve studijním roce 1938/39 podle brožury *Stav osobní. Seznam přednášek*⁷ osm řádných profesorů: ThDr. František Žilka (věda novozákonní), ThDr. František Bednář (církevní právo a praktické bohosloví), PhDr. Josef L. Hromádka (systematická theologie), PhDr. Slavomil Daněk (biblické studium Starého zákona), PhDr. František Linhart (dějiny a filosofie náboženství), ThDr. Alois Spisar (systematická theologie pro církve československou), PhDr. František M. Bartoš (české dějiny se zvláštním zřetelem na husitství), ThDr. et PhDr. František Kovář (věda novozákonní pro církve československou). Profesor církevních dějin ThDr. Ferdinand Hrejsa byl od roku 1937 na odpočinku.

Dalšími členy učitelského sboru byli tři soukromí docenti (v závorce rok habilitace): ThDr. Josef B. Souček (1933) pro obor novozákonní vědy, ThDr. Rudolf Říčan (1935) pro obor církevních dějin a PhDr. František Hník (1936) pro obor sociologie a křesťanské sociální ethiky pro církve československou; dále zde působilo devět lektorů (vyučovali různé jazyky a církevní hudbu) a jeden asistent. Suplentem na stoličce praktické theologie pro církve československou byl Gustav Adolf Procházka, suplentem na stoličce církevních dějin doc. Rudolf Říčan.

Docent Hník odjel na podzim roku 1938 na studijní pobyt do Anglie, profesor J. L. Hromádka odjel v dubnu 1939 s rodinou do Švýcarska a poté do USA, kam byl pozván na stáž na Union Theological Seminary v Princetonu.

Děkanem fakulty v uvedeném studijním roce byl prof. František Bednář (inaugurován 12. ledna 1939), proděkanem prof. František Žilka. Na sklonku téhož studijního roku byl prof. Bednář zvolen děkanem znovu a tuto funkci zastával *de facto* i za války a pak i ve studijním roce 1945/46.

Pokud jde o počty studentů, v *Ročence 1937–1938*⁸ najdeme tyto údaje: v zimním semestru 1937/38 studovalo na fakultě 108 posluchačů řádných (63 z církve československé, 45 z evangelických církví) a 9 mimořádných, nově zapsaných bylo 16 řádných a 4 mimořádní; v letním semestru 103

⁷ *Stav osobní. Seznam přednášek. Studijní rok 1938/39*, Praha: Husova fakulta 1938.

⁸ František Žilka – František Bednář, *Ročenka Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké v Praze za studijní rok 1937–1938. K druhému desetiletí 1929–1939*, Praha: Husova fakulta, 1939, 5–6.

řádných posluchačů (57 z církve československé, 45 z církví evangelických) a 5 mimořádných. *Ročenka 1938–1946*, 3 uvádí pouze, že ve studijním roce 1938/39 měla fakulta 75 posluchačů. Počet studentů ve studijním roce 1939/40 (tj. k 17. listopadu 1939) se zjistit nepodařilo.

Situaci fakulty po jejím uzavření 17. listopadu 1939 popisuje v *Ročence 1938–1946* proděkan František Kovář: „Nebyla fakultou universitní, byla v budově universitní knihovny, a s počátku se na ni zapomnělo tak, že neměla ani svého komisaře. Byl jím po členu gestapa jmenován rektor Saure.⁹ Do místností fakultních s počátku nevníkl nikdo. Prohlídka gestapa se týkala hlavně knihovny.“ Ta díky odvaze a obětavosti knihovníka fakulty Václava Sobotky a synodní rady ČCE skončila posléze ve sklepech Husova domu. Rektor Saure sdělil děkanovi fakulty, že je osobně odpovědný za dodržování zákazu přednáškové a učební činnosti profesorů. Ti se proto dalšího vzdělání bohoslovců organizovaného synodní radou ČCE přímo neúčastnili, podíleli se na něm však docenti fakulty spolu s „dalšími silami mimofakultními“. „Bylo přímo zázrakem, že udavačství zde nevykonalo svého díla, ačkoliv gestapo sledovalo činnost naši bedlivě. Mezi profesory nedošlo k zatýkání. Vyšetřován byl jen děkan Bednář a po několika výsledcích v Petschkově paláci mu byla dána gestapem rada, aby se odebral ‚z důvodů zdravotních‘ na Moravu, a veškerá činnost mu byla zakázána.“¹⁰

2. Kurzy pro bohoslovce v letech 1940–1945

2.1. Organizace a obsah kurzů

Nejprve připomeneme situaci ČCE a jejího vedení v pohnutém období po Mnichovu a na začátku Protektorátu. V prosinci 1938 se měl u příležitosti 20. výročí vzniku ČCE konat její 8. synod. Ten byl dvakrát odložen a sešel se až v červnu 1939 a zvolil synodní radu ve složení: Kamil Nagy (synodní senior), ThDr. Josef Křenek, Bedřich Jerie, Karel Machotka (náhradník), PhDr. Antonín Boháč (synodní kurátor), PhDr. Jindřich Hrozný, JUDr. Josef Král. Synodní senior Kamil Nagy však 29. září 1939 náhle zemřel, bylo proto na 7. prosince 1939 svoláno mimořádné zasedání 8. synodu, které potvrdilo ve funkci synodního seniora dosavadního úřadujícího náměstka ThDr. Josefa Křenka. Během války se už další synod nekonal a synodní rada v uvedeném složení působila po celou dobu okupace.

V roce 1944 však byli statutární zástupci ČCE, tj. synodní senior ThDr. Josef Křenek a synodní kurátor PhDr. Antonín Boháč, okupačními úřady

⁹ Rektor německé univerzity v Praze Wilhelm Saure.

¹⁰ *Ročenka 1938–1946*, 4–5.

zbavení funkce. Dr. Křenek, současně farář sboru Praha-Kliment, byl navíc vypovězen z Prahy a zbytek války prožil v Novém Městě na Moravě.

Po uzavření Husovy fakulty se synodní rada začala intenzivně zabývat problémem, jak zajistit náležité vzdělávání budoucích kazatelů (vikářů, farářů) ČCE. Opírala se o § 101 církevního zřízení, jenž ukládá synodní radě „pečovati o řádné vzdělání kazatelů a jiných potřebných dělníků církevních a účastniti se při zkouškách jejich“.¹¹

Vzhledem k tomu, že nebylo možno využít samostatné vzdělávací instituce, bylo rozhodnuto zřídit vnitrocírkevní kurz. Problém tzv. „pracovní povinnosti“ byl řešen tím, že účastníci kurzu se stali zaměstnanci církevních sborů.¹² Synodní senior Křenek zaslal proto již 24. listopadu 1939 všem studentům zapsaným na Husově fakultě dopis, ve kterém je vyzývá, aby požádali svého faráře a staršovstvo, aby je ustanovili pomocným pracovníkem ve farní kanceláři ke sborové práci – tzv. „prozatímním diakonem“.

Sbory ČCE těmto žádostem podle svých možností vyhověly a synodní rada oznámila ministerstvu školství a osvěty, že hodlá uspořádat kurzy pro vzdělávání církevních pracovníků. Ministerstvo odpovědělo, že „vzalo sdělení synodní rady na vědomí“.¹³ Tak bylo možno uspořádat v dubnu až červnu 1940 kurz pro adepty duchovenské služby v ČCE.

Pro toto *kurzorické vzdělávání* byl připraven program (v souladu se studijním programem Husovy fakulty) a vytvořena skupina lektorů i některé studijní texty. Jak již bylo řečeno, mezi lektory nemohli být zařazeni profesori Husovy fakulty, kterým by za to hrozil postih od okupačních úřadů. Byli proto přizváni kvalifikovaní faráři a další členové církve. V dopisu zaslaném ministerstvu 6. června 1940 je uveden tento obsah kurzu včetně přednášejících:

1. Úvod do četby Písma (ThDr. Josef Křenek, synodní senior)
2. Úvod do biblickobohovědných nauk (ThDr. František M. Dobiáš, farář v Krabčicích)
3. Kurs hebrejštiny (ThDr. Miloslav Bohatec, vikář v Praze XII)
4. Četba a výklad knih Soudců a Rut (M. Bohatec)
5. Dějiny novozákonní doby (Bohumil Potměšil, farář v Ledčicích)

¹¹ Říčan, *Padesát let*, 47.

¹² Podle platných nařízení platila totiž tzv. pracovní povinnost: každý (muž i žena) po dosažení věku dospělosti (tj. 18 let) musel být zaměstnán nebo studovat povolenou školu. Jinak hrozilo pracovní nasazení v některé továrně na výrobu válečné výzbroje (v „Říši“ nebo v Protektorátu) nebo později při budování obranných opevnění apod. Postavení a zaměstnání každého občana bylo zapsáno v „pracovní knížce“, kterou každý po dosažení 18 let obdržel.

¹³ ÚA ČCE, arch. karton X/C/1, položky 1 a 2.

6. Četba a výklad epištoly Efezským (J. Křenek)
7. Kurs řečtiny (Jaroslav Hnátek, profesor Akademického gymnasia v Praze)
8. Dějiny české reformace (Dr. Josef Lukášek, vojenský superintendent v. v. v Praze XI)
9. Nauka o křesťanských církvích (Miroslav Krejčí, farář v Rokycanech)
10. Smysl a cíl církevní práce (Bedřich Jerie, náměstek synodního seniora)
11. Církevněprávní otázky (JUDr. Emil Lány, předseda vrchního soudu v. v. v Praze).

Program a časový rozvrh kurzu byl rozeslán 21 bývalým studentům Husovy fakulty, kurzu se účastnilo i dalších 8 kandidátů vikářských zkoušek, které se pak konaly na podzim 1940. Další běh kurzu už nebyl ministerstvem povolen, proto synodní rada zorganizovala *korespondenční vzdělávání* církevních pracovníků. Zapisovali se do něj především „prozatímní diakoni“, kteří měli „pracovní knížku“. Byl vypracován program tohoto vzdělávání (opět konformní se studijním programem Husovy fakulty). K lektorům uvedeným výše se připojili ThDr. Adolf Novotný, farář v Krabčicích, Jan Smetánka, farář v Horní Krupě, synodní kurátor PhDr. Antonín Boháč a soukromí docenti Husovy fakulty Josef B. Souček a Rudolf Říčan, kteří měli právo přednášet, ale nebyli za to placeni, tudíž nebyli vůči fakultě v zaměstnaneckém poměru.

Přihlášení účastníci museli nejprve vykonat přijímací zkoušku před synodní radou, pak jim byly zaslány rozmnožené „učebné listy“ (studijní texty) a témata písemných prací. Vypracované písemné práce byly hodnoceny učiteli příslušných předmětů. V určitých termínech byly pro účastníky konány přednášky nebo semináře v Husově domě v Praze. Po splnění určených studijních povinností mohli účastníci vykonat I. a II. vikářskou zkoušku (které odpovídaly I. a II. odborné zkoušce na Husově fakultě) před zkušebními komisemi jmenovanými synodní radou.

Podle dopisu synodního seniora z 15. února 1941 obdržel každý z účastníků 16 učebných listů a příruček různého rozsahu; 15. července 1941 jim bylo zasláno dalších 8 textů. Seznam vydaných příruček z 1. června 1943 má již 35 položek,¹⁴ mezi nimi i překlady německých publikací J. Schniewind *Evangelium nach Matthäus* a H. Lietzmann *Geschichte der Alten Kirche*. Pod názvem Učení o Písmu sv. byl zařazen překlad prvního dílu Barthovy *Kirchliche Dogmatik*, ovšem bez uvedení autora, který byl v Německu na indexu. Autory příruček byli především lektori uvedení výše

¹⁴ ÚA ČCE, arch. karton X/C/3, položka 2.

(např. doc. J. B. Souček napsal 9 příruček, doc. R. Říčan 4, A. Novotný 3), do této činnosti se zapojili i prof. F. Bednář a prof. F. Hrejsa.

Velikou péči problému vzdělávání budoucích církevních pracovníků věnoval synodní senior ThDr. Josef Křenek, který neúnavně posílal žádosti na státní úřady a užíval i možností osobních konzultací se členy protektorátní vlády.

Do organizace všech kurzů i zkoušek byla samozřejmě zapojena i ústřední církevní kancelář, která sídlila v Husově domě. Vedoucím kanceláře byl církevní rada Bohumil Valeš, od podzimu 1930 zde též pracoval ThDr. Josef B. Souček jako tajemník pro výchovu a vzdělávání. Ten se v roce 1933 habilitoval na Husově fakultě v oboru Nový zákon prací „Utrpení Páně podle evangelií“. Byl po celou dobu válečného vzdělávání bohoslovců organizátorem konzultací a zkoušek, jakož i prostředníkem mezi účastníky kurzů a církevním ústředím. Zůstával kvůli větší bezpečnosti v určité anonymitě, podepisoval se na dopisech a přípisech pouze jako „Tajemník“. (Na některých kopiích dopisů a pozvánek ke konzultacím a zkouškám jsou rukou psané poznámky, činěné nezpochybnitelně charakteristickým rukopisem J. B. Součka.)

K úkolu tajemníka patřilo vypracování osnovy korespondenčního kurzu, obstarávání a rozmnožování studijních textů, plánování konzultačních schůzek, průběžných zkoušek a také styk s lektory a zkušebními komisí. Účastníci kurzů dostávali témata písemných prací, které pak poštou odesílali do církevní kanceláře – a tajemník je předával jednotlivým lektorům, kteří je hodnotili, diskutovali s účastníky při konzultacích a dílčích zkouškách. Zkoušky se konaly obvykle dvakrát ročně, jednou za rok bývaly i zkoušky vikářské, k nimž bylo zváno vždy jen několik studentů. Velká nouze o ordinované církevní pracovníky byla zejména v západních a jižních Čechách, tam také měli směřovat úspěšní absolventi válečných vikářských zkoušek.¹⁵ Prakticky veškerý styk mezi účastníky kurzu i lektory byl písemný – je potřeba si připomenout, že v té době ani telefonní spojení nebylo běžně dostupné. Rozmnožování učebních textů bylo možné pouze cyklostylem – tedy tiskem z předloh psaných psacím strojem na speciální blány. Dnes si jen těžko dovedeme představit náročnost přípravy a vedení těchto korespondenčních vzdělávacích kurzů, které se podařilo udržet i v podmínkách zostřeného sledování během heydrichiády.

S tím, jak se v závislosti na průběhu války zhoršovaly poměry v Protektorátu, zhoršovaly se ovšem také podmínky pro vedení kurzů. V roce

¹⁵ Ustanovování kazatelů ve farních sborech včetně hodnocení jejich vzdělání ponechávaly protektorátní úřady v kompetenci příslušných církevních orgánů.

1944 byli statutární zástupci ČCE zbaveni funkcí a synodní senior navíc vypovězen z Prahy. V letních měsících začal být uplatňován Hitlerův výnos o „totálním válečném nasazení“, poslední třídy německých i českých středních škol byly dány k dispozici pro válečné nasazení. Začal platit zákaz cestování soukromých osob na vzdálenost větší než 75 km. Organizovat konzultační setkávání studentů s lektory i plánované zkoušky, jak dílčí, tak závěrečné, začalo být obtížné, až takřka nemožné. Synodní senior Křenek, ještě před svým nuceným odchodem z Prahy, poslal účastníkům kurzu dopis, ve kterém je vyzývá, aby se věnovali studiu i ve ztížených podmínkách, aby zasílali vypracované úkoly poštou do církevní kanceláře a vytrvali v přípravě na službu Českobratrské církvi evangelické v časech budoucích, které jistě brzy nastanou. Tajemník Souček a církevní rada Valeš korespondenční kurz řídili i nadále, byli s jeho účastníky ve spojení vpravdě korespondenčním, protože jiná možnost neexistovala. Tato situace trvala až do skončení války.

2.2. Účastníci kurzů

K sestavení seznamu účastníků kurzů pro bohoslovce organizovaných synodní radou ČCE za Protektorátu jsme využili těchto pramenů z Ústředního archivu ČCE:

a) „Evidenční listy studentů, kteří prošli theologickým školením za války“ (arch. karton č. X/C/1, položka 6). V tomto souboru je 71 evidenčních listů, na kterých jsou kromě osobních údajů (datum narození, bydliště, datum složení maturitní zkoušky a příslušná škola) záznamy o vykonaných zkouškách: o vstupní zkoušce před synodní radou, o zkouškách z jednotlivých předmětů a o I. a II. zkoušce vikářské. Dále bylo v souboru 10 předběžných přihlášek a 15 listů účastníků z různých důvodů vyřazených.

b) Seznam 29 účastníků kurzu v dubnu až červnu 1940 (arch. karton X/C/2).

c) Dopis synodního seniora z 15. února 1941 účastníkům kurzu, který obsahuje též rozdělení účastníků do 4 skupin podle pokročilosti (34 účastníků).

d) „Přehled o uchazečích o duchovenskou službu v církvi“ (červenec 1942) obsahující jména a adresy 46 uchazečů (arch. karton č. X/C/2, položka 1).

e) „Některé údaje o výchově bohoslovců českobratrské církve evangelické“ (1. listopadu 1943), který obsahuje

1) seznam 19 bohoslovců, kteří dostali v letech 1940, 1942 a 1943 dekret volitelnosti za vikáře,

2) seznam bohoslovců vedených u synodní rady v letech 1938 až 1943 (celkem 50 jmen).

Údaje získané z těchto pramenů jsme ověřovali a doplňovali s využitím seznamů kazatelů. Evidenční listy (a) obsahují až na několik málo výjimek jména uváděná v dalších pramenech. Tyto výjimky jsme do seznamu zahrnuli, neboť úplnost souboru evidenčních listů nebylo možno prokázat.

Jména účastníků uvádíme v abecedním pořadí v následující tabulce. Připojili jsme ještě údaje o roku narození a o roku vstupu do kurzu (někdy je uveden v evidenčním listu jako „ročník“, jindy vyplývá z údajů v dalších seznamech). V rubrice Poznámky je uveden rok nástupu do církevní služby a zastávaná funkce (zpravidla vikář) nebo období dalšího teologického studia po válce – údaje jsou čerpány převážně ze seznamu kazatelů.¹⁶ Písmenem K jsou označeni účastníci kurzorického vzdělávání v roce 1940. V ojedinělých případech je uvedena vysvětlující informace z evidenčního listu. V posledním sloupci tabulky jsou označeni účastníci kurzů, kteří nejsou uvedeni v seznamu kazatelů (SK), tj. nenastoupili do církevní služby.

Seznam účastníků studia bohoslovců ČCE za Protektorátu

	<i>Jméno</i>	<i>Rok narození</i>	<i>Rok vstupu</i>	<i>Poznámky</i>	<i>Není v SK</i>
1	Adámek Tomáš	1919	1942		×
2	Altynski Jiří	1920	1941	1945–52 stud. teologie	
3	Bakala Karel	1919	1939	K, 1945 vikář Ledčice	
4	Bašus Bedřich B.	1920	1941	1945–46 stud. teologie	
5	Batelka Josef	1919	1942	1939–40 vězněn, 1945–48 stud. teolog.	
6	Batla Jaroslav	1920	1941	1943–45 Německo, 1950 vikář Vítkovice	
7	Bednár Zdeněk	1925	1944		×
8	Benda Jaroslav	1923	1942		×
9	Brchaň Pravdomil	1925	1945	1952 sen. vikář Jindř. Hradec	
10	Brož Luděk	1922	1941	1945–46 stud. teologie	
11	Burian Ilja	1919	1940	K, 1943 vikář Kroměříž	

¹⁶ Bohumil Valeš, Seznam kazatelů českobratrské církve evangelické 1918–1968, in: L. Balcar, V. Hájek, M. Šourek, B. Valeš (eds.), *Církev v proměnách času. Sborník k 50. výročí spojení českobratrské církve evangelické*, Praha: Kalich, 1969, 207–313. Seznam kazatelů a kazatelek Českobratrské církve evangelické, in: M. Brož (ed.), *Církev v proměnách času 1969–1999. Sborník Českobratrské církve evangelické*, Praha: Kalich, 2002, 335–397.

12	Carda Jiří	1921	1940	1945–47 stud. teologie	
13	Cejp Jaroslav	1922	1945		×
14	Čihák Jaroslav	1921	1940	1945 diakon Praha-Kliment	
15	Dittrich Bohumil Jan	1921	1940	1942–43 prac. pov., 1949 ordinován	
16	Dobrkovský Miloslav	1920	1940	1944 vikář Hořovice	
17	Doule Vladimír	1921	1940	K, 1943 vikář Třebechovice p. Orebem	
18	Dvorský Adolf	1918	1939	K, 1945–47 stud. teologie	
19	Dvořáček Jan Amos	1920	1940	1945–47 stud. teologie	
20	Foltín Vilém	1919	1940	K, 1945 vikář Praha-Salvator	
21	Habr Vladimír	1913	1942		×
22	Hájek Miloslav	1923	1943	1945–49 stud. teologie	
23	Hána Jaroslav	1925	1944	1949 vikář Vsetín	
24	Harych Vladimír	1923	1944	1948 vikář Ostrava Vítkovice	
25	Heller Jan	1925	1944	1945–48 stud. teologie	
26	Heryán Miroslav	1923	1942	1945–47 stud. teologie	
27	Hlucháň M.	1922	1943		×
28	Hodaň Karel	1921	1942	1942–45 prac. pov., 1950 vikář Ostrava	
29	Holý Bohuslav	1919	1940	K, 1945–48 stud. teologie	
30	Honzal Zbyněk	1925	1944	1944–45 prac. pov., 1951 vikář Letohrad	
31	Horák Ladislav	1922	1941	1945–47 stud. teologie	
32	Horký Jan Blahoslav	1923	1942	1945–48 stud. teologie	
33	Hrubeš Jiří Jan	1924	1943	ze zdrav. důvodů odešel	×
34	Huml Emanuel	1924	1943	1945–49 stud. teologie	
35	Chrástek Bohuš	1919	1940	K, 1949 výpomocný kazatel Bruntál	
36	Janata Ladislav	1923	1940	K	×
37	Ježík Vladislav	1923	1945	1949 sen. vikář Teplice	
38	Jirků Karel	1916	1940	K, 1943 vikář Nepomuk	
39	Jokl Zdeněk	1921	1940	1944 vikář Praha-Vinohrady	
40	Jungmann Václav	1924	1944	1945 studium medicíny	×
41	Karas Jan	1924	1940	1950 výp. kazatel Libiř	
42	Klas Jan Vlastimil	1924	1943	1945–48 stud. teologie	

43	Koláčný Josef	1918	1939	K, 1945–47 stud. teologie	
44	Kolman Mojmír	1925	1944	1944–45 prac. pov., 1950 vikář Chodov u KV	
45	Kopřiva Josef	1923	1942	1945–51 stud. teologie	
46	Koštál Jaroslav	1923	1943	1949 vikář Orlová	
47	Kotouček Adolf	1923	1944	1945–49 stud. teologie	
48	Kovář Josef	1918	1940	K, 1943 vikář Praha-Vinohrady	
49	Laštovka Zbyněk Jan	1922	1940	1945 vikář Hlinsko v Čechách	
50	Lejdar Jiří	1926	1945	1950 vikář Ostrava	
51	Linka Lubomír	1922	1941	1945–47 stud. teologie	
52	Lochman Jan Milič	1922	1943	1945–48 stud. teologie	
53	Mach František	1921	1942	1950 vikář Hronov	
54	Matějka Karel	1916	1940	1939–40 vězněn, 1944 vikář Velká Lhota	
55	Merta Hynek	1918	1940	stud. teol. ve Vídni, 1944 vikář Písařov	
56	Mikolášek Adrian	1921	1940	1943 vikář Česká Třebová	
57	Mikulecký Břetislav	1923	1939	K, 1944 vikář Olomouc	
58	Miřejevský Lubomír	1925	1944	1949 vikář Karlovy Vary	
59	Molnár Béda Amedeo	1923	1942	1945–47 stud. teologie	
60	Moravec František		1939	K	×
61	Mrázek Milan	1924	1943	1950 vikář Brno	
62	Nagy Mirko	1917	1944	1945–48 stud. teologie	
63	Nagy Pavel	1923	1943	1945–47 stud. teologie	
64	Navrátil Zdeněk	1923	1943	1945–48 stud. teologie	
65	Ondra Jaroslav	1925	1944	1945–48 stud. teologie	
66	Otrřísal Bohuslav	1921	1940	1944 sen. vikář Rožnov p. Radh.	
67	Otter Jiří	1919	1940	1944–45 konc. tábor, 1945–47 stud. teol.	
68	Palásek Karel	1918	1940	K	×
69	Pavlinec Milan Štěpán	1921	1940	1946 vikář Chrudim	
70	Polívka Bohuslav	1923	1942	1945–47 stud. teologie	
71	Plch Vlastimil	1921	1940	1946 vikář Bošín	
72	Pokorný Jan	1918	1940	K, 1943 vikář Prosetín	
73	Pokorný Milan	1921	1942	1942–44 prac. pov.	×

74	Polívka Bohuslav	1923	1942	1945–47 stud. teologie	
75	Procházka Václav	1921	1940	1945 vikář Javorník u Hodonína	
76	Průša Josef	1922	1943	1945–47 stud. teologie	
77	Ptáček Vladimír	1923	1944		×
78	Roubic Otakar	1923	1943	1949 vikář Frýdek-Místek	
79	Rychetský Čestmír	1921	1940	1944 vikář Jindřichův Hradec	
80	Řehák Miloslav	1922	1945	1952 vikář Praha-Nusle	
81	Řepka Milouš	1925	1944	1949 sen. vikář Jindřichův Hradec	
82	Sečkař Jaromír	1924	1943	1949 vikář Domažlice	
83	Sedliský Bohumír	1923	1943	1945–48 stud. teologie	
84	Segert Stanislav	1921	1940	K, 1943 vikář Praha-Nusle	
85	Sklenář Jaromír	1926	1945	1949 vikář Praha-Vinohrady	
86	Slabý Josef	1922		ze zdrav. důvodů odešel	×
87	Sládek Josef	1917	1939	K, 1943 vikář Poděbrady	
88	Sláma Vlastimil	1921	1943	1945–46 stud. teologie	
89	Smolík Josef	1922	1941	1945 vikář Pardubice	
90	Soběslavský Jaroslav	1923	1942	1946 vikář Číhošť	
91	Soušek Zdeněk	1925	1945	1950 vikář Kladno	
92	Srnka Milan	1919	1940	K, 1945 vikář Rybníky u Dobříše	
93	Staněk Jaroslav	1925	1944	1950 vikář Bruntál	
94	Staněk Jiří	1922	1941	1945–49 stud. teologie	
95	Stolař Jaroslav	1922	1941	1945–50 stud. teologie	
96	Svoboda Josef	1920	1940	K, 1943 vikář Mělník	
97	Šaar Zdeněk	1919	1940	1942–43 prac. pov., 1945–47 stud. teol.	
98	Šašek Vladimír	1921	1944		×
99	Šimek Jan	1926	1944	1945–49 stud. teologie	
100	Šimonovský Čeněk	1924	1943	1945–48 stud. teologie	
101	Široký Zdík	1924	1945		×
102	Šlechta Blahoslav	1920	1940	K	×
103	Šoltész Pavel	1923	1943		×
104	Šťastný Josef	1923	1944	1945 diakon a katecheta Teplice	
105	Štrupl Miloš	1924	1943		×
106	Tůn Severin	1914	1944	1952 sen. vikář Šumperk	
107	Vališ Jiřík	1921	1944		×

108	Vanča Jaroslav	1920	1940	K, 1945 vikář Kolín	
109	Vavrejn Bohuslav	1925	1943		×
110	Veber Jiří	1922	1943	1950 vikář Pardubice	
111	Voborník Josef	1917	1940	K, 1941 sen. vikář Letohrad	
112	Vojtěchovský Jiří	1917	1940	K, 1943 vikář Praha-Kliment	
113	Výborný Jindřich	1922	1944	1945–48 stud. teologie	
114	Zajíček Jan	1920	1943		×
115	Zavadil Miloš	1919	1943		×
116	Ženatý Adolf	1917	1939	K, 1945–49 stud. teologie	
117	Ženatý Emil	1915	1939	K, 1941 vikář Uherské Hradiště	

3. Obnovení činnosti Husovy fakulty

Československá vláda vedená Z. Fierlingerem přiletěla do Prahy z Bratislavy 10. května 1945 (prezident Beneš přijel vlakem až 16. května). Již za dva týdny bylo vydáno vládní nařízení č. 9/1945 Sb. ze dne 25. května 1945, o přechodných opatřeních na českých vysokých školách, které stanovilo v § 1, že „právní poměry českých vysokých škol řídí se předpisy platnými dne 29. září 1938“. Pro studenty byl důležitý § 2: „Ministr školství a osvěty učiní v přechodné době odchylkou od platných předpisů (§ 1) správním cestou všechna opatření, potřebná k zahájení a další činnosti vysokých škol a k urychlení studia, jmenovitě pokud jde o studijní úlevy pro studující, kterým bylo znemožněno studium uzavřením českých vysokých škol v letech 1939 až 1945.“

Vysoké školy se snažily co nejrychleji obnovit svou činnost. Profesorský sbor Husovy fakulty se sešel již 14. května, vyslovil prof. F. Bednářovi jednomyslně svou důvěru a požádal jej, aby vedl děkanskou agendu. Dne 24. května se profesorský sbor obrátil na ministerstvo školství a národní osvěty se žádostí, aby byl prof. Bednář povolán jako děkan opět do aktivní služby. Ministr Zdeněk Nejedlý pověřil již 25. května prof. Františka Bednáře funkcí děkana Husovy fakulty a 17. října potvrdil jeho opětovnou volbu děkanem na studijní rok 1945/46.

Činnost fakulty byla oficiálně zahájena slavností 12. června 1945 v Husově domě: v 9 hod. se konaly ve velkém sálu zahajovací bohoslužby, v 11 hod. byly zahájeny fakultní přednášky. Husova fakulta tak byla jednou z prvních vysokých škol, jež obnovily svou činnost.

Potkaly ji však problémy s umístěním. Několik místností v Klementinu, které fakulta užívala do roku 1939, připadlo nyní Národní a universitní knihovně. Husově fakultě přidělilo ministerstvo nové prostory v Konvikt-

ské ulici č. 22. Tato budova však byla na podzim 1945 přičtena Českému vysokému učení technickému. Jeho vedení se však vůči fakultě zachovalo kolegiálně a umožnilo jí tam fungovat až do rozdělení fakulty v roce 1950.

Dne 27. června 1945 zaslal profesorskému sboru dopis Akční výbor posluchačů Husovy fakulty. Vyjádřil jménem posluchačů z ČCE a Jednoty bratrské velkou vděčnost za veškerou péči, kterou jim učitelé fakulty věnovali v době uzavření českých vysokých škol, a za to, že i přes nebezpečí „svou obětavostí udrželi při skutečném, i když ilegálním životě Husovu fakultu jako jedinou z českých vysokých škol“. V další části dopisu pak Akční výbor žádal o uplatnění příslušných časových, studijních a zkušebních úlev pro účastníky tohoto ilegálního studia.

S podobnou žádostí o „uznání ilegálně konaného náhradního bohosloveckého studia v Českobratrské církvi evangelické pro studium na Husově čs. evangelické fakultě bohoslovecké v Praze“ se obrátila synodní rada ČCE 12. července na ministerstvo školství a osvěty. Odpověď ministerstva v archivu není, ale zřejmě bylo žádosti vyhověno.

O studium na znovuotevřené Husově fakultě byl poměrně velký zájem. Podle zprávy děkana prof. Bednáře za studijní rok 1945/46 bylo v zimním semestru zapsáno celkem 261 posluchačů (z toho 8 žen), v letním semestru 259 posluchačů (z toho 9 žen).¹⁷ Byly to největší počty studentů od založení fakulty.

V roce 1946 vydali absolventi kurzů organizovaných synodní radou v letech 1940–45 sborník věnovaný doc. Součkovi.¹⁸ Deset účastníků (Stanislav Segert, Miroslav Heryán, Jaroslav Soběslavský, Amedeo Molnár, Jaroslav Stolař, Jan Milič Lochman, Josef Smolík, Marie Mikulová, Jiří Otter a Luděk Brož) přispělo odbornými teologickými texty, úvodní a závěrečnou vzpomínku napsali Josef Batelka a Vlastimil Sláma. Ve Slámově vzpomínce „Válečný proseminář“ je toto výstižné zhodnocení vzdělávání bohoslovců ČCE v období protektorátu:

Péčí synodní rady a obětavou a, myslím, i radostnou prací pana docenta J. B. Součka, mohli jsme býti ve styku s živým a svobodným vědeckým bádáním v době, kdy nejen v Čechách a na Moravě, ale téměř v celé Evropě vládlo temno, přerušované pouze perversními výrony německé užitkové vědy. Práce Husovy fakulty, přerušovaná znásilněním českých univerzit, byla tak udržována v ústraní, bez vymožeností svobodné práce, ale přesto k velikému užtku posluchačů a také k prospěchu církve, jak věřím. Za tuto práci jsme především panu docentu Součkovi zavázání upřímnou vděčností. Přesto, že se nikdy nezminil o požadavcích,

¹⁷ *Ročenka 1938–1946*, 23.

¹⁸ Luděk Brož (ed.), *Miscellanea exigua*, Praha: Spolek posluchačů Husovy evang. fakulty bohoslovecké, 1946.

jež na něho kladla dvojí práce – úřední i vědecká – věděli jsme, že jsou značné, a naše úcta k jeho vědě se rodila, jak už to bývá, právě z této zámlky, podmíněné křesťanskou vírou, nadějí a láskou. Jeho pracovní úsilí bylo i nám v podobném a často nesnadném postavení povzbuzením k větší pílí a radostnému zájmu. Schůzky adeptů theologie v zešeřelých místnostech Husova domu, na něž padal stín zdánlivého soumraku našeho národního života, již přestaly. Nové světlo vzešlo nám všem díky Bohu, jenž se smilovává bez našich zásluh a ukazuje nám tím východisko z nekonečného bloudění jednotlivců i národů. Práce, svěřená nám z milosti Boží, jež snad jediná nebyla usměrněna totálními nároky neosobního šilenství „nositelů kultury“ a neskláněla se, nebo se nemusela sklánět před Bálem, zůstává i dnes nezměněna.¹⁹

Upřímně děkujeme paní Vendulce Zejfartové, archivářce ústředního archivu ČCE, za velmi obětavou pomoc při vyhledávání a hodnocení archivních dokumentů.

¹⁹ Brož., *Miscellanea*, 54.